

Mi jellemző a szolgáltatásokkal külkereskedő magyar vállalatokra?*

Regős Gábor,

a Századvég Gazdaságkutató Zrt.
tudományos munkatársa
E-mail: regos@szazadveg.hu

A tanulmány arra a kérdésre keres választ, hogy mi jellemző Magyarországon azokra a vállalatokra, amelyek szolgáltatásokkal külkereskednek. A szerző ennek megállapítására a 2013-as magyar szolgáltatás- külkereskedelmet különböző jellemzők alapján bontja szét.

Eredményei szerint az export/import legnagyobb része olyan vállalatokhoz köthető, amelyek legalább 250 főt foglalkoztatnak, külföldi tulajdonúak, exportálnak és importálnak is, illetve legalább 20 partnerorsszággal állnak külkereskedelmi kapcsolatban. A szolgáltatás- külkereskedelemben Magyarországon nemcsak a szolgáltató szektor vesz részt, hanem jelentős a termelő ágazatok súlya is.

TÁRGYSZÓ:
Szolgáltatás.
Külkereskedelem.
Vállalat.

DOI: 10.20311/stat2016.03.hu0246

* A szerző a tanulmány írásakor a KSH tanácsosaként dolgozott.

Jelen tanulmány célja a magyar szolgáltatás-külkereskedelem elemzése az abban részt vevő vállalatok szerint. A témával kapcsolatban számos kérdés vetődik fel. Jellemzően kik kereskednek? Kisvállalkozások? Nagy, multinacionális cégek? Hány partnerországgal állnak kapcsolatban? Milyen szolgáltatásokat árulnak és vesznek igénybe? Ezek megválaszolása több szempontból is fontos. A szolgáltatás-külkereskedelem szerepe ugyanis növekszik a külkereskedelmen belül, így nemzetgazdasági jelentősége is egyre nagyobb (*Airu–Mion* [2010]). Ez részben az elmúlt évtizedek technikai fejlődésének köszönhető. A forgalom vállalati jellemzők szerinti vizsgálatára több szakterületen is szükség van, például a gazdaságpolitikában a szabadkereskedelmi tárgyalások során és az exportsegítő programok kidolgozásakor; a közgazdasági modellezésben; valamint a statisztikában a nemzetközi forrásfelhasználás táblák elkészítésekor és a hozzáadottérték-alapú kereskedelem elemzésénél. Az utóbbi két terület meglehetősen népszerű napjainkban, és a nemzetközi szervezetek (például az OECD) nagy hangsúlyt fektetnek az ezekkel kapcsolatos projektekre.

A témával már több külföldi tanulmány is foglalkozott, megállapításaikat jelen írás későbbi részében saját eredményeinkkel összehasonlítva mutatjuk be.

Vizsgálatunk a cégek export- vagy importforgalmát meghatározó tényezőkre terjed ki. *Breinlich–Criscuolo* [2011], valamint *Kelle–Kleiner* [2010] a teljes export/import (E) értékét három része bontják:

$$E = P \cdot S \cdot A,$$

ahol P az export- vagy importpartnerországok, S a kereskedett szolgáltatásfajták számát, A pedig a forgalom átlagos értékét jelöli partnerországonként és szolgáltatásfajtánként.

A szerzők az egyenlet logaritmusa véve, külön-külön becsülik az E nagyságát, a jobb oldalon szereplő magyarázóváltozókkal (illetve logaritmussal), megállapítva ezáltal, hogy a három tényező közül melyik határozza meg leginkább egy-egy vállalat forgalmának nagyságát.

A szolgáltatás- (illetve általánosabban a termék-) külkereskedelem vonatkozásában felmerül az a kérdés is (bár jelen tanulmány ennek megválaszolására nem tér ki), hogy mi jellemző azokra a vállalatokra, amelyek exportálnak, összevetve azokkal, amelyek nem. *Temouri–Vogel–Wagner* [2013] amerikai, német és francia adatokat vizsgálva megállapították, hogy az exportáló cégek jellemzően termelékenyebbek és magasabb béreket fizetnek. Hasonló eredményeket kapott Szlovéniában *Grubljesc–Damijan* [2011] és Spanyolországban *Minondo* [2014] is, viszont *Vogel–Wagner* [2010] német adatok alapján ellentétes következtetésre jutott.

Az első fejezetben röviden összefoglaljuk a fogalmakat és az általunk alkalmazott módszertant, a másodikban elemezzük az adatokat, a harmadikban pedig összehasonlítjuk azokat más, nem Magyarországra vonatkozó szakirodalmi eredményekkel. Végül a negyedik fejezetben a fontosabb eredményeket tesszük közzé.

1. Módszertan, adatok

A szolgáltatás-külkereskedelemben a BPM6 (Sixth Edition of the IMF's Balance of Payments and International Investment Position Manual – Az IMF Fizetési Mérleggel és Nemzetközi Befektetési Pozíciókkal Foglalkozó Kézikönyve, 6. kiadás) bevezetése óta a következő főbb szolgáltatáscsoportokat különböztetjük meg (a módszertani váltással, a szolgáltatás-külkereskedelmi adatgyűjtéssel, valamint az egyes szolgáltatáscsoportok részletes leírásával kapcsolatban lásd *Regős* [2015] tanulmányát):

1. javítási és karbantartási szolgáltatások,
2. bér munka,
3. szállítási szolgáltatások,
4. turizmus,
5. üzleti szolgáltatások,
6. kormányzati szolgáltatások.

Érdemes röviden áttekinteni, hogy az ENSZ Szolgáltatás-külkereskedelmi Kézikönyve (*UN* [2012]) alapján az egyes szolgáltatáscsoportokhoz milyen szolgáltatás-fajták tartoznak.

Javítási és karbantartási szolgáltatások nyújtásakor egy rezidens gazdasági szereplő egy nem rezidens gazdasági szereplő termékén hajt végre javítást vagy karbantartást.

Bér munka alatt azt értjük, amikor egy rezidens gazdasági szereplő egy nem rezidens gazdasági szereplő által tulajdonolt terméken végez feldolgozási, összeszerelési, csomagolási vagy címkézési tevékenységet. Ez tehát alapvetően a termékekhez és azok előállításához kapcsolódik, noha az alapanyagként szolgáló, illetve a késztermékek nem jelennek meg a makrostatisztikákban (fizetési mérlegben, nemzeti számlákban) a termékek között. A bér munka emellett azért is speciális szolgáltatás, mert meglehetősen nehezen lehatárolható a gyakorlatban. A definíció szerint például nem számít annak (és szolgáltatásnak sem), így a makrostatisztikákban a termékek között kell elszámolni, ha egy nem rezidens vállalat egy rezidensnek adja el az alapanyagot,

az ebből előállít egy terméket, majd eladja azt az alapanyagot szállító cégnek. Ezzel szemben ugyanez a tevékenység szolgáltatásnak minősül, ha a beérkező alapanyag nem kerül a feldolgozást végző tulajdonába, hanem mindvégig a megrendelőé marad.

Hazánk, illetve a régió többi országa e szolgáltatáscsoportból jelentős nettó exporttal rendelkezik.

A szállítási szolgáltatásokhoz tartozik a nem rezidensek megbízásából áruk vagy nem rezidens személyek egyik helyről a másikra szállítása, az ezekhez kapcsolódó kiegészítő szolgáltatások (például raktározás), illetve a jármű- (például repülőgép-) bérlet személyzettel.

A turizmus, amelyhez rezidens személyek által, más országban tett látogatásuk során vásárolt termékek (kivéve nagy értékű javak), illetve igénybe vett szolgáltatások tartoznak, jellegében eltér az eddig bemutatott szolgáltatáscsoportoktól. Ugyanis ez sokkal kevésbé köthető vállalatokhoz, mint a többi: bár export esetén rendelkezhetünk arról információval, hogy például az adott szálláshely-szolgáltatást milyen ágazatba sorolt vállalat nyújtotta, (a tanulmány további részében) az „importoldalón” a vállalati jellemző ismeretlen, mivel a szolgáltatást magánszemélyek veszik igénybe (még ha üzleti utak esetén vállalatok megbízásából és költségére is).

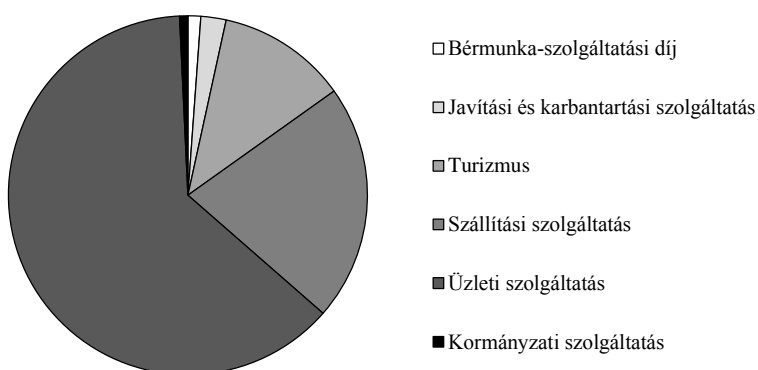
Meglehetősen széles szolgáltatáscsoport az üzleti szolgáltatások köre:

- szellemi tulajdon használatáért kapott/fizetett díjak,
- távközlési,
- építési-szerelési,
- biztosítási,
- pénzügyi,
- számítástechnikai és információs,
- személyes, kulturális és szórakoztatási,
- egyéb üzleti szolgáltatások
 - üzletviteli tanácsadás és PR-,
 - egyéb, kereskedelemhez kapcsolódó,
 - számviteli, könyvelési, könyvvizsgálói és adótanácsadói,
 - kutatás-fejlesztési,
 - építészeti, mérnöki, tudományos és egyéb műszaki, illetve
 - egyéb, máshova nem sorolt üzleti, szakmai szolgáltatások.

A kormányzati szolgáltatások közé három fő szolgáltatásfajta tartozik: 1. egy ország külföldön működő képviselőinek, katonai bázisainak termék- és szolgáltatás-vásárlásai, 2. egy ország külföldön dolgozó diplomatáinak, nagykövetségi munkavállalóinak, katonáinak termék- és szolgáltatásvásárlásai külföldön, illetve 3. a kormányzatok által nem rezidensektől igénybe vett vagy nem rezidenseknek nyújtott, máshová nem sorolt szolgáltatások.

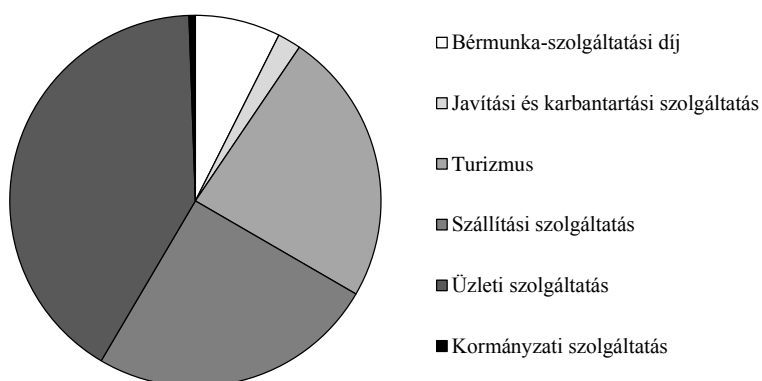
Az 1. és a 2. ábra a magyar szolgáltatásimport, illetve -export megoszlását mutatja be az egyes szolgáltatáscsoportok szerint 2014-ben. Mindkét forgalmi irányban az üzleti szolgáltatások súlya a legnagyobb.

1. ábra. A szolgáltatások importjának megoszlása szolgáltatáscsoportok szerint, 2014 (százalék)

Forrás: Itt és a 2. ábránál KSH-adatok.

2. ábra. A szolgáltatások exportjának megoszlása szolgáltatáscsoportok szerint, 2014 (százalék)

A szolgáltatás-külkereskedelmi adatok elsődleges forrása a KSH nem reprezentatív szolgáltatás-külkereskedelmi adatgyűjtése, amelybe a vállalatok forgalmuk nagysága alapján kerülnek. Emellett azonban (a javítási és karbantartási, a szállítási, az üzleti, valamint részben a kormányzati szolgáltatásokra) még más forrásokból (például áfa-, társaságiadó-, iparstatisztikai és egyéb nyilvántartásokból) is rendelkezésre áll információ.

A KSH adatgyűjtése során negyedévente mintegy 3500-3800 vállalatnak kell számot adnia arról, hogy milyen szolgáltatásfajtából, melyik országból, mennyit vásárolt, illetve oda mennyit értékesített. A mintavétel tehát nem teljes körű. A mintában nem szereplő forgalomra becslés elsősorban az előbb említett adminisztratív (áfa-, társaságiadó-) adatok felhasználásával történik. Az általunk bemutatott adatok teljes körűek (teljeskörűsítettek), a minta jellemzőiből következtetünk a teljes sokaságéra, azaz feltesszük, hogy az utóbbi forgalma ugyanolyan arányban oszlik meg például az egyes ágazatok között szolgáltatásfajtánként, mint a mintában. Ez természetesen egy egyszerűsítő és nyilvánvalóan nem teljesülő feltevés, de a rendelkezésre álló információk ennél pontosabb leírást nem tesznek lehetővé.

A bérmunkaadatok a termékforgalmi adatgyűjtésekből származnak, így vállalati szinten állnak rendelkezésre. Problémát jelenthet azonban, ha a bér munkához szükséges anyagok kivitele és behozatala az ún. áfaregisztrációval történik, hiszen ekkor a bér munkát ténylegesen végző vagy megrendelő, Magyarországon rezidens vállalat nem ismert. Ilyen esetekben az alapanyagként behozott/kivitt árut egy magyar adószámmal rendelkező, de külföldön rezidens gazdasági szereplő hozza be az országba (illetve viszi ki onnan) (áfaregisztráció), majd továbbadja annak a ténylegesen magyar gazdasági szereplőnek, aki a feldolgozást végzi. A termék-külkereskedelmi adatgyűjtésben azonban a nem rezidens gazdasági szereplő jelenik meg, tehát nem áll rendelkezésre információ arra vonatkozóan, hogy ki veszi igénybe – vagy fordított esetben ki nyújtja – a szolgáltatást. Amennyiben a magyar partner ismert, a szolgáltatást az ő adatai között számoljuk el, amennyiben viszont nem, akkor a vállalat jellemzői ismeretlenek.

Az adatok és a vállalati jellemzők összekapcsolása a legnagyobb problémát a turizmusnál jelenti. A turizmusadatok magánszemélyek megkérdezéséből származnak (üzleti célú utazásoknál is), így az import esetén a turizmushoz kapcsolódó egyik vállalati jellemző sem besorolható (tehát az elemzésben az ismeretlen kategóriában szerepel). Az exportnál azonban ismert az ágazat (hiszen tudjuk, hogy a Magyarországra érkező turisták mire mennyit költöttek).

Szintén problémás a pénzügyi szolgáltatásokhoz sorolt FISIM (financial intermediation services indirectly measured – pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetett módon mért díja) vállalatokhoz rendelése. Ez a kamatok szolgáltatástartalmát méri, azaz mindössze azt tudjuk, hogy az (export)szolgáltatást pénzügyi intézmények nyújtják, de arról, hogy melyik mennyit, nincs információ. Így ezek az értékek is ismeretlenek, illetve nem besorolhatók.

Az elemzés során a vállalatok következő jellemzőit vizsgáljuk: 1. ágazat, 2. tulajdonosi szerkezet (többségében hazai vagy külföldi tulajdonú), 3. alkalmazotti létszám, 4. külkereskedelem típusa (importáló, exportáló vagy kétirányú), 5. partnerországok száma. Az első három több forrásból (például a társaságiadó-bevallásokból, cégbírósági nyilvántartásokból, kérdőívekből) származik, a negyedikhez és ötödikhez viszont szolgáltatás-külkereskedelmi adatokat használunk fel.

Négy jellemző az Eurostat által alkalmazott csoportosításokat követi, az ágazat szerinti besorolásnál azonban (a táblázatok kezelhető méretben tartása céljából) öszszevonásokat végeztünk. Ennek megfelelően kategóriáink a következők:

- Ipar+Mezőgazdaság: Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (A); Bányászat, kőfejtés (B); Feldolgozóipar (C); Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (D); Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés (E); Építőipar (F),
- ebből: Feldolgozóipar (C) (jelentősége miatt ezt az ágazatot külön kiemeljük),
- Kereskedelem, gépjárműjavítás (G),
- Szállítás, raktározás (H),
- Információ, kommunikáció (J),
- Pénzügyi, biztosítási tevékenység (K),
- Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (M),
- Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység (N),
- Egyéb: Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (I); Ingatlanügyletek (L); Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (O); Oktatás (P); Humán-egészségügyi, szociális ellátás (Q); Művészet, szórakoztatás, szabadidő (R); Egyéb szolgáltatás (S); Háztartás munkaadói tevékenysége és termék előállítás, szolgáltatás végzése saját fogyasztásra (T); Területen kívüli szervezet (U).

A tulajdonosi szerkezet többségében hazai vagy többségében külföldi tulajdonú, illetve ismeretlen lehet.

Az alkalmazotti létszám szerint négy csoportot különítünk el: 1. 0–9 főt (mikro); 2. 10–49 főt (kis); 3. 50–249 főt (közepes); 4. legalább 250 főt foglalkoztató (nagy) vállalatok.

A partnerországok száma tekintetében külön kezeltük az importot és az exportot, az előbbinél csak azoknak az országoknak a számát vettük figyelembe, ahonnan az adott cég importált, míg az exportnál csak azokat, ahova exportált. Vizsgálatunkhoz a 2013. év adatait használjuk fel, hiszen jelen tanulmány írásakor még csak erre álltak rendelkezésre végleges szolgáltatás-külkereskedelmi és vállalati adatok. Elemzésünk során szem előtt tartjuk az adatvédelmi előírásokat is, így amennyiben egy kategóriába kevesebb mint három vállalat került, az adott (illetve a visszaszámíthatóság elkerülése érdekében még néhány további) adatot nem jelenítjük meg. (Lásd például a Függelék F1. táblázatát.)

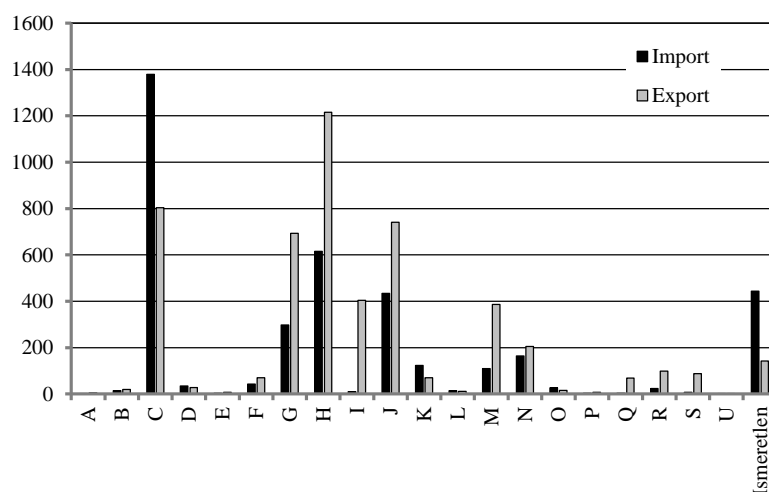
2. Eredmények

A következőkben a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom vállalati jellemzők szerinti megoszlását vizsgáljuk különböző szempontok szerint.

2.1. A szolgáltatások külkereskedelme ágazatok szerint

A hazai szolgáltatás-külkereskedelemben kiemelkedően nagy a feldolgozóipar, a kereskedelem és gépjárműjavítás, a szállítás és raktározás, valamint az információs és kommunikációs nemzetgazdasági ágak súlya.

3. ábra. A szolgáltatások külkereskedelme nemzetgazdasági ágak szerint, 2013
(milliárd Ft)

Megjegyzés. Itt és a továbbiakban: A–F: Ipar + Mezőgazdaság (ezen belül A: Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat; B: Bányászat, kőfejtés; C: Feldolgozóipar; D: Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás; E: Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés; F: Építőipar); G: Kereskedelem, gépjárműjavítás; H: Szállítás, raktározás; I: Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás; J: Információ, kommunikáció; K: Pénzügyi, biztosítási tevékenység; L: Ingatlanügyletek; M: Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység; N: Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység; O: Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás; P: Oktatás; Q: Humán-egészségügyi, szociális ellátás; R: Művészet, szórakoztatás, szabadidő; S: Háztartás munkaadói tevékenysége és termék előállítása, szolgáltatás végzése saját fogyasztásra; U: Területen kívüli szervezet.

Forrás: Itt és a továbbiakban a KSH adatai alapján saját számítás.

Az egyes ágak főbb szolgáltatáscsoportok szerinti exportját, illetve importját az F1. és az F2. táblázat mutatja be.

A feldolgozóipar nélkül vett ipari és a mezőgazdasági ágazatok 2013-ban elsősorban üzleti szolgáltatásokat exportáltak. Ez egyben azt is jelenti, hogy a szolgáltatás-külkereskedelemben nemcsak szolgáltató, hanem termelő cégek is részt vettek, és egyes nagy forgalmú cégek kiemelkedő szerepet játszottak. Az értékesített szolgáltatások meglehetősen változatosak voltak.

A szolgáltatásexport tekintetében a feldolgozóipar, annak ellenére, hogy elsősorban nem szolgáltatásokat előállító nemzetgazdasági ág, a második legnagyobb részesedést érte el. Ezen belül 42 százalékot a bér munka tett ki, ami nem meglepő, hiszen ide alapvetően termelő és feldolgozó tevékenységek tartoznak. Ennek megfelelően szinte kizárólag ez az ág nyújtott külföldre bér munka-szolgáltatást hasonlóan a javítási és karbantartási szolgáltatásokhoz, amelyek exportjának 13 százalékát tették ki. Emellett magas (42%) volt az exportált üzleti, elsősorban az egyéb üzleti (és ezen belül jellemzően a kutatás-fejlesztési, illetve mérnöki) szolgáltatások aránya is.

A kereskedelem szolgáltatásexportjának legnagyobb része a turizmushoz kötődött (ide sorolhatók például a turisták kiskereskedelmi vásárlásai is), de kiemelkedő volt az üzleti szolgáltatások szerepe is, amelyek között egyaránt találhatunk piackutatási és informatikai szolgáltatásokat, valamint licenccijakból származó bevételeket is.

A szállítás, raktározás nemzetgazdasági ág jellemzően a hozzá sorolt vállalatok által szállítási szolgáltatásokat exportált (forgalmának így 97 százalékát adva). Érdemes azonban megjegyezni, hogy ezek – a kisebb távolság miatt – inkább az Európai Unió felé irányultak (és a tagországokkal folytatott export 28 százalékát tették ki), mintsem nem uniós országokba (ahol ugyanez az érték mindössze 17 százalék volt). Az üzleti szolgáltatások esetén épp fordított helyzetet figyelhetünk meg (itt a tagországokkal folytatott exporton belüli arány 38, míg a többi ország tekintetében 49 százalék volt).

Az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ág, amelynek szerepe a teljes szolgáltatásexporton belül számottevő volt (15%), 2013-ban szinte kizárólag üzleti szolgáltatásokat exportált. Ezen belül elsősorban a távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatások, valamint a jogdíjak exportja volt meghatározó, amelyeket (57, illetve 72 százalékban) az ide sorolt cégek nyújtottak.

A pénzügyi és biztosítási cégek ugyancsak szinte kizárólag üzleti (pénzügyi és biztosítási) szolgáltatásokat exportáltak, ám itt jelentős szerepük van például az informatikai szolgáltatásoknak is.

A szakmai, tudományos és műszaki tevékenységet folytató cégek exportjának legnagyobb részét szintén az üzleti szolgáltatások tették ki; ezek adták az európai uniós tagországokkal folytatott külkereskedelmük 95 százalékát. Az összes nemzetgazdasági ág közül az M exportált legnagyobb értékben egyéb üzleti szolgáltatást, ami elsősorban a hazánkban egyre nagyobb jelentőséggel bíró szolgáltató központokhoz köthető.

Az adminisztratív és szolgáltatást támogató vállalatok exportja 2013-ban elsősorban a szellemi tulajdon használatáért kapott díjakból származott.

Az egyéb ágazatokban kiemelkedő volt a turizmus szerepe, ahova például a szállodák és a szórakozással, kultúrával kapcsolatos szolgáltatást nyújtó intézmények tartoznak.

Az import tekintetében – mint ahogy arról már volt szó – fontos hangsúlyozni: a turizmus nem sorolható be egyik szektorhoz sem. Míg az export esetén ismert, hogy az adott szolgáltatástípust (például a szálláshelyszolgáltatást) melyik ágazathoz tartozó vállalat nyújtotta, addig az importnál nem; így ezek az értékek az ismeretlen kategóriában jelennek meg.

Bár 2013-ban a szolgáltatásimporton belül legnagyobb részesedéssel (37%) bíró feldolgozóipari cégek importjának mindössze 3 százalékát tették ki a bér munkaszolgáltatások (ami a gyakorlatban a termelési folyamat elvégzését jelenti külföldön), ezek az összes bér munkaimport 94 százalékát adták. A nemzetgazdasági ág importjából 11 százalék volt a szállítási, 84 százalék pedig az üzleti szolgáltatásokhoz köthető, amelyeken belül az egyéb üzleti szolgáltatások (jellemzően az üzletviteli tanácsadásért, valamint a kutatás-fejlesztési szolgáltatásokért fizetett díjak) aránya emelkedett ki. A feldolgozóipar volt az üzleti szolgáltatások esetén is a legnagyobb importőr.

Az üzleti szolgáltatások tekinthetők a legjellemzőbbnek a kereskedelmi szektorra is: az ide sorolt cégek egyaránt vásároltak hirdetéseket, piackutatásokat, üzletviteli tanácsadást, valamint fizettek licencek használatáért.

A szállítás, raktározás nemzetgazdasági ág nagyrészt szállítási szolgáltatásokat vett igénybe, és az összes szektor közül – talán kissé meglepő módon – a legnagyobb értékben. A közúti fuvarozásban idetartoznak például az autópályadíjak vagy a más cégekkel végeztetett szállítás, míg a légi szállításnál a földi kiszolgálásra és a légi irányításra fizetett díjak.

Az információs és kommunikációs szektorban az üzleti szolgáltatások szerepe volt kiemelkedő: ezek több mint egyharmadát a távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatások és kevesebb mint egyharmadát a jogdíjak kifizetése tette ki. Ez utóbbi különösen az Egyesült Államokkal, illetve a Brazíliával folytatott kereskedelmünkben volt jellemző.

A pénzügyi és biztosítási szektor szinte kizárólag üzleti szolgáltatásokat vett igénybe, de a pénzügyi és biztosítási szolgáltatások mellett például a számítástechnikaiaknak a szerepe is jelentős volt.

A szakmai, tudományos és műszaki tevékenységeket végző cégek importjának legnagyobb részét ugyancsak az üzleti szolgáltatások adták. Idetartoznak az üzletviteli tanácsadásért fizetett díjak, de nem elhanyagolhatók a joghasználatért (különösen az Egyesült Államoknak) fizetettek sem.

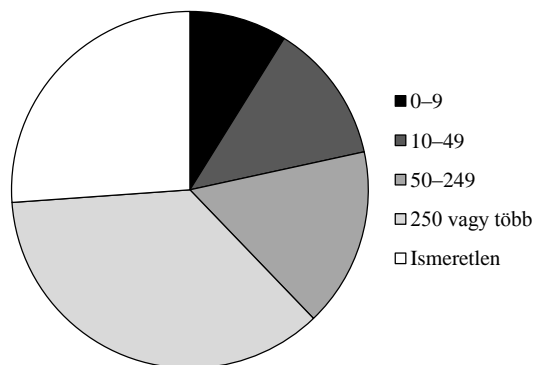
Összességében megállapítható, hogy a szolgáltatás-külkereskedelemben és különösen az importban kiemelkedő szerepet játszanak a feldolgozóipari vállalatok. Az export legnagyobb része viszont a szállítási ágazatnak köszönhető.

2.2. A szolgáltatások külkereskedelme a vállalatok alkalmazottainak száma szerint

Fontos kérdés, hogy hazánk szolgáltatás- külkereskedelméhez mennyiben járulnak hozzá a kisebb és a nagyobb vállalatok. Az F3. és az F4. táblázat az export-, illetve az importforgalmat a cégek nemzetgazdasági ága és alkalmazotti létszáma alapján, míg az F5. és az F6. létszámuk és a kereskedett szolgáltatáscsoport szerint mutatja be. Erre és a továbbiakra vonatkozóan azonban hangsúlyoznunk kell, hogy a szolgáltatások egy részénél (például turizmus) az adatok a szolgáltatás jellegéből fakadóan ismeretlenek, nem besorolhatók.

2013-ban a magyar szolgáltatás- külkereskedelmi export 36,1 százalékát (az ismert alkalmazotti létszámú vállalatok forgalmának majdnem felét) a legnagyobb, 250-nél több főt foglalkoztató cégek bonyolították. (Lásd a 4. ábrát.) A kisebb méretű vállalatok csekélyebb mértékben részesedtek a szolgáltatásexportból: míg a közepes (50–249 foglalkoztatottal rendelkező) méretűek az ismert forgalom majdnem negyedét tették ki, addig a két kisebb létszám-kategóriába tartozók csak a 12, illetve 17 százalékát.

4. ábra. A szolgáltatások exportjának megoszlása vállalatméret szerint, 2013
(fő, alkalmazott)

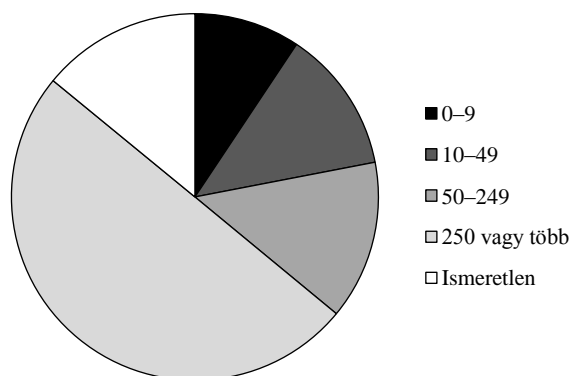

Az exporton belül jelentős súllyal bíró feldolgozóipar kivitelének több mint háromnegyede a 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató üzemekhez (például a nagy autógyártó cégekhez) volt köthető. A legkisebb méretű 0–9, valamint 10–49 fős foglalkoztatott-létszámmal rendelkező vállalatok exportja az információs és kommunikációs szektoron belül játszott meghatározó szerepet (29, illetve 22 százalék), de a 10–49 főt foglalkoztató cégek az adminisztratív és szolgáltatást támogató nemzetgazdasági ág esetén is magas arányt képviseltek: ezek adták a forgalom több mint felét.

A szolgáltatáscsoportok tekintetében a nagyvállalatok súlya a bér munka, a javítási és karbantartási, valamint a szállítási szolgáltatások terén volt a legnagyobb (több mint 50 százalékos). Ezeknél az üzleti szolgáltatások egyenletesebb eloszlást mutattak, bár a forgalom 39 százalékát itt is a legnagyobb vállalatok adták, a másik három csoport a fennmaradó 61 százalékból nagyjából egyenlő arányban részesedett. Érdeemes kiemelni, hogy ebben a csoportban kiemelkedett a kisebb vállalatok forgalmának aránya a szellemi tulajdon használatáért kapott díjak esetén, ahol a 0–49 főt foglalkoztató vállalatok bonyolították az export csaknem kilenczétét.

Az importot még inkább a legnagyobb vállalatokra koncentrálódott. (Lásd az 5. ábrát.) Ezek bonyolították 2013-ban az ismert forgalom 58 százalékát, míg a három kisebb létszám-kategóriába sorolt vállalatok rendre annak 11, 15, illetve 16 százalékát.

5. ábra. A szolgáltatások importjának megoszlása vállalatméret szerint, 2013
(fő, alkalmazott)

A vállalatok importjának alkalmazotti létszám szerinti megoszlása meglehetősen különböző volt: míg a legnagyobb vállalatok aránya a feldolgozóiparban, valamint a pénzügyi és biztosítási területen az átlagosnál is nagyobb (90, illetve 82 százalék) mutatkozott, addig az adminisztratív és szolgáltatást támogató szektorban mindössze 3 százalék, de az importban jelentős súlyt képviselő szállítás, raktározás nemzetgazdasági ágban is csupán 40 százalék volt. A legkisebb méretű vállalkozások leginkább az információ, kommunikáció importjában játszottak meghatározó szerepet, míg a 10–49 fő alkalmazottal rendelkezők az adminisztratív és szolgáltatásokat támogató nemzetgazdasági ágban (ahol a forgalom több mint felét ők adták).

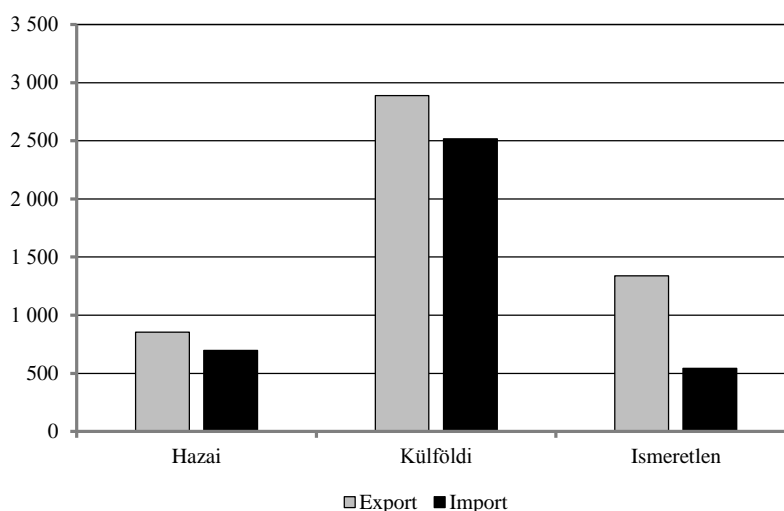
Az importot szolgáltatáscsoportok szerint vizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb vállalatok bonyolították a javítási és karbantartási, illetve az üzleti szolgáltatások és a bér munka importjának több mint felét. A szállítási szolgáltatások esetén súlyuk azonban csak 40 százalék (a 10–49 és a 50–249 főt foglalkoztató vállalkozások aránya pedig 20, illetve 24 százalék) volt. A legkisebb vállalkozások szerepe a nagyobb szol-

gáltatáscsoportok közül a szellemi tulajdon használatáért fizetett díjak esetén mutatkozott a legnagyobb, de részesedésük ott is mindössze 21 százalékot tett ki.

2.3. A szolgáltatások külkereskedelme a vállalatok tulajdonosi szerkezete szerint

Fontos kérdés az is, hogy vajon a szolgáltatások külkereskedelmében elsősorban hazai vagy külföldi tulajdonú vállalatok vesznek-e részt. A 6. ábra szerint 2013-ban a forgalom jelentős része külföldi tulajdonú vállalatokhoz volt köthető (ezek adták az ismert exportnak és az importnak is a háromnegyedét). Mind a hazai, mind a külföldi tulajdonú vállalatoknál az export meghaladta az importot.

6. ábra. A szolgáltatások külkereskedelmének megoszlása tulajdonosi szerkezet szerint, 2013 (milliárd Ft)

Az F7. táblázat a szolgáltatás- külkereskedelmi forgalom nemzetgazdasági ágak és a vállalatok tulajdonosi szerkezete szerinti, míg az F8. táblázat annak szolgáltatáscsoportokon és a tulajdonosi szerkezeten alapuló megoszlását mutatja be.

Az exporton belül a külföldi tulajdonú cégek aránya az információs és kommunikációs szektorban volt a legnagyobb (89%), míg a hazai tulajdonúaké a (feldolgozóipar nélkül vett) ipari és a mezőgazdasági ágazatokban (50%).

A külföldi tulajdonú cégek az üzleti szolgáltatások exportjában játszották a legnagyobb szerepet (81%). Ezen belül kiemelkedő súlyuk volt a távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatások terén, valamint a szellemi tulajdon használatáért

kapott díjak tekintetében (93-93%). A hazai cégek aránya viszont egyik szolgáltatáscsoportnál sem érte el a teljes forgalom felét, 2013-ban annak harmada körül volt a javítási és karbantartási, a szállítási, illetve a kormányzati szolgáltatások esetén.

Az importforgalomból több (a kereskedelmi, az információs és kommunikációs, valamint a pénzügyi és biztosítási) nemzetgazdasági ágban is kiemelkedő mértékben (90 százalék felett) részesedtek a külföldi tulajdonú vállalatok. A hazai vállalatok forgalma azonban egyik ágazatban sem érte el a teljes import felét, súlyuk a mezőgazdaságban és iparban volt szignifikáns (38%).

A főbb szolgáltatáscsoportok mindegyikében meghaladta a külföldi tulajdonú vállalatok szolgáltatásimportja a teljes import 70 százalékát. A hazai tulajdonú vállalatok súlya az egyéb üzleti és a szállítási szolgáltatásoknál volt a legnagyobb (25, illetve 23 százalék).

2.4. A szolgáltatások külkereskedelme a kereskedés típusa szerint

Fontos meghatározni, hogy a forgalom mekkora része köthető a mindkét irányban kereskedő, illetve a csak exportáló vagy importáló vállalatokhoz. A 2013. évi szolgáltatás- külkereskedelem alakulását nemzetgazdasági ágak és a kereskedés típusa szerint az F9., míg szolgáltatáscsoportok és a kereskedés típusa szerint az F10. táblázat tartalmazza.

Az 2013-as ismert exportforgalom 93 százaléka köthető olyan vállalatokhoz, amelyek mindkét irányba kereskedtek. Az importnál ez az arány valamivel alacsonyabb, 88 százalék volt. Az ágazatok között jelentős eltérést csak a nem besorolható forgalom jelenléte okozott, kivéve az egyéb ágazatba sorolt vállalatoknál, ahol a csak importálók forgalma nem sokkal maradt el a mindkét irányú tevékenységet folytatókétól. A csak exportálók aránya a bér munka-szolgáltatások esetén volt viszonylag magas (35%), ami azzal magyarázható, hogy eltérően más szolgáltatáscsoportoktól, azt elsősorban termelő vállalatok végzik, amelyek számára a termékexport/-import az elsődleges.

2.5. A szolgáltatások külkereskedelme a partnerországok száma szerint

Érdeemes azt is megállapítani, hogy a szolgáltatás- külkereskedelemben részt vevő vállalatok jellemzően hány országgal állnak kapcsolatban. (Lásd a forgalom megoszlását nemzetgazdasági áganként és a partnerországok száma szerint az F11. (export) és az F12. (import), valamint szolgáltatáscsoportonként és a partnerországok száma alapján az F13. (export) és az F14. (import) táblázatokban.)

Míg a mintában szereplő exportáló cégek 35 százaléka mindössze egyetlen ország számára nyújtott szolgáltatást, addig a besorolható forgalom több mint egyharmada olyan cégektől származott, amelyek több mint húsz partnerországgal álltak kapcsolatban. Érdekes megjegyezni azt is, hogy tíz felett volt azoknak a vállalatoknak (jellemzően bankoknak, illetve távközlési cégeknek) a száma, amelyek legalább 100 országba exportáltak, jóllehet, számos esetben ez a forgalom csak kis értéket tett ki. Az import tekintetében a helyzet ettől eltért: bár a vállalatok átlagosan szinte ugyanannyi országgal álltak kapcsolatban, mint az export esetén, a csak egy országból importálók aránya alacsonyabb, mindössze 17 százalék volt. Kevesebbnek bizonyult ugyanakkor a számos partnerrel kapcsolatban álló cégek száma is, mindössze hat vállalat rendelkezett több mint száz partnerrel.

Az export legnagyobb része tehát a húsznál több partnerországgal kapcsolatban álló vállalatokhoz volt köthető, a második legnagyobb forgalom (17%) viszont azokhoz, amelyek mindössze egyetlen országba exportáltak. Ez a két csoport dominált a legtöbb nemzetgazdasági ág esetén, bár akadt néhány kivétel is. Például a szállítási és raktározási szektorban az export kiemelkedő része, 62 százaléka származott olyan vállalatok forgalmából, amelyek legalább húsz országnak nyújtottak szolgáltatást. Az átlagosnál nagyobb volt viszont az egy országba exportáló vállalatok száma a feldolgozóiparban (33%), illetve az adminisztratív és szolgáltatást támogató nemzetgazdasági ágban (35%). Az utóbbian a forgalom legnagyobb részét (49 százalékát) olyan vállalatok adták, amelyek 10–14 országba exportáltak. Érdekes kiemelni az információs és kommunikációs szektort is, ahol viszonylag magas (23 százalékos) részesedést tudhattak magukénak a 3–5 ország számára szolgáltatást nyújtó exportáló cégek.

Az export szolgáltatáscsoportok szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a javítási és karbantartási, valamint a szállítási szolgáltatásoknál a forgalom legnagyobb részét (több mint 60 százalékát) olyan vállalatok bonyolították, amelyek legalább húsz országba exportáltak. Hasonló volt a helyzet az üzleti szolgáltatások esetén is, ott azonban a fennmaradó részből egyenletesebben osztoztak a partnerországok száma szerinti vállalati kategóriák.

Az ismert import legnagyobb részét (42 százalékát) azok a vállalatok adták, amelyek számára legalább húsz ország nyújtott szolgáltatást. Az exporttal szemben itt azonban egy-egy vállalat több (6–19) partnerországgal bonyolított forgalmat. A feldolgozóiparra, a szállítási és raktározási szektorra, valamint a pénzügyi és biztosítási területre különösen jellemzők voltak a kiterjedt kapcsolatok: ezeknél a forgalom több mint fele olyan cégektől származott, amelyek legalább húsz országból importáltak. Az adminisztratív és szolgáltatást támogató nemzetgazdasági ág esetén (az exporthoz hasonlóan) magas volt az egy és a 10–14 országból importáló cégek forgalmának aránya (38, illetve 50 százalék).

A forgalom legnagyobb részét minden szolgáltatáscsoport esetén (ahol az értelmezhető) olyan vállalatok adták, amelyek legalább húsz országból importáltak: a

javítási és karbantartási szolgáltatásoknál ez az arány 65, a szállításiaknál 47, míg az üzletiéknél 40 százalék volt. A legegyszerűsebb eloszlás a bér munka tekintetében figyelhető meg, ahol a forgalomnak mindössze 31 százaléka kötődött a húsz vagy annál több országból importáló vállalatokhoz. Érdekes még kiemelni a szállítási szolgáltatásokat is, ahol 19 százalékban részesedtek a forgalomból a mindössze egyetlen országból importáló vállalatok.

2.6. Mi határozza meg egy cég export- és importforgalmának értékét?

A bevezetőben leírtaknak (*Breinlich–Criscuolo* [2011] és *Kelle–Kleiner* [2010] számításainak) megfelelően egy cég teljes exportját/importját (a partnerországok és a szolgáltatásfajták száma, illetve szolgáltatásfajtánként és partnerországonként a forgalom átlagos értéke szerint) három részre bonthatjuk, és ezekkel (illetve logaritmusukkal) magyarázzuk a teljes export/import logaritmusát.

Az F15. táblázat tartalmazza a regressziók eredményét. Az egyenletekben a változók minden szinten szignifikánsak, így ez alapján nem tudunk különbséget tenni az egyes tényezők között. Jelentősen különbözik azonban a változók által magyarázott variancia hányada. A legnagyobb részt mind az export, mind az import esetében az egy szolgáltatásfajtára és az egy partnerországra jutó átlagos forgalom magyarázza – az R^2 mutató értéke ezekben az esetekben 0,65, illetve 0,57.

A magyar szolgáltatás-külkereskedelemben tehát az határozza meg elsősorban a vállalatok forgalmát, hogy azok a különböző szolgáltatásokból mennyit tudnak exportálni egy-egy országba, illetve onnan mennyit tudnak importálni. Ez nem meglepő, hiszen sok cég (elsősorban a bankok és a telekommunikációs vállalatok) számos országgal állnak külkereskedelmi kapcsolatban, de forgalmuk értéke országonként csak nagyon alacsony, és így az összesített forgalmuk sem nagy.

3. A magyarországi és a külföldi eredmények összevetése

E fejezetben arra keresünk választ, hogy az általunk kapott eredmények mennyiben hasonlítanak vagy térnek el más szerzőkéitől. Fontos azonban megjegyezni, hogy az utóbbiak által elemzett minták sok esetben nem fedik le az összes szolgáltatás- vagy vállalat típust, illetve e külföldi vizsgálatok a szolgáltatás- és termék-külkereskedelem összehasonlítására irányulnak.

Breinlich–Criscuolo [2011] 2000 és 2005 közötti egyesült királysági adatokat vizsgáltak. Megállapították, hogy az adott időszakban viszonylag kevés cég, mind-

össze az összes vállalat 8,1 százaléka külkereskedett szolgáltatásokkal. Eredményeik szerint a csak exportáló cégek kisebbek, de termelékenyebbek voltak, mint azok, amelyek importáltak is. A szolgáltatás-külkereskedelmet meglehetősen koncentrálnak találták, ugyanis néhány nagy cég bonyolította annak jelentős hányadát; a vállalatok meglehetősen különbözők voltak a forgalom értéke, valamint a partnerek száma tekintetében. Ez a megállapítás a magyar adatokra is igaz: Magyarországon ugyancsak vannak e tekintetben meghatározó szerepet játszó cégek, de olyanok is, amelyek csak néhány millió forintos forgalmat bonyolítanak évente. A vállalatok nagyban különböznek egymástól a partnerországok száma szerint is: sokuk mindössze egy országgal kereskedik, de olyanra is akad példa, amelyik több mint száz országgal áll kapcsolatban.

Kelle–Kleiner [2010] 2005. évi német adatokat elemeztek. Kiemelték, hogy az általuk vizsgált évben a szolgáltatás-külkereskedelemben nemcsak szolgáltatásokat előállító, hanem termelő cégek is részt vettek, valamint meglehetősen hasonlóak voltak a szolgáltatásokkal és a termékekkel kereskedő vállalatok jellemzői. Megállapításuk szerint a szolgáltatás-külkereskedelem koncentrált: 2005-ben az import- és az exportforgalom harmada származott olyan vállalatoktól, amelyek legalább tizenegy országgal álltak kapcsolatban. A magyarországi forgalomadatok ennél magasabb arány mutattak: 2013-ban a számos (legalább tíz) országgal kapcsolatban álló vállalatok adták az exportforgalom több mint felét, míg az import több mint kétharmadát; és a szolgáltatások külkereskedelmében nagy súlyt képviseltek a termelő cégek.

Frederico–Tosti [2012] 2008. és 2009. évi olasz adatokat elemeztek. Ők is megállapították, hogy szolgáltatásokat nem csak a szolgáltató szektor exportál, illetve a szolgáltatások kereskedelme meglehetősen koncentrált. A két évben a legtöbb vállalat kétirányú kereskedelmet folytatott, azaz importált és exportált is szolgáltatásokat. Ez megegyezik a mi eredményeinkkel: Magyarországon is a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom legnagyobb része ilyen vállalatokhoz köthető.

Haller et al. [2012] Finnország (2002–2007), Franciaország (1999–2004), Írország (2001–2007) és Szlovénia (2000–2008) adatait vizsgálták. Cikkükben a multinacionális (legyen az hazai vagy nemzetközi tulajdonú) vállalatok nagy szerepére hívták fel a figyelmet. Hasonlóan a magyar helyzethez, az általuk elemzett országokban a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom legnagyobb része (különösen) olyan (nagyobb) cégektől származott, amelyek kétirányú kereskedelmet folytattak.

Hozzánk hasonló következtetésre jutott *Gaulier–Milet–Mirza* [2011] is, akik 1999 és 2004 közötti francia adatokat elemeztek. Megállapították, hogy a nagyobb, illetve a külföldi tulajdonú vállalatok többet exportáltak. Véleményük szerint a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom legnagyobb része olyan cégeknek volt köszönhető, amelyek importáltak és (minimum öt országba legalább öt szolgáltatásfajtát) exportáltak is.

Az EU hat tagországát (Ausztriát, Csehországot, Dániát, Észtországot, Lengyelországot és Luxemburgot) vizsgálta az Eurostat 2014-es tanulmánya 2011. évi adatok alapján. Legfontosabb eredményei a következőképpen összegezhetők:

- A kis országokban a kisvállalatok szerepe volt nagyobb, míg a nagyokban épp fordítva. (Mivel Magyarország inkább közepesnek minősül, így ez a megállapítás csak részben tér el az eredményünktől.)
- Csehországban, Lengyelországban és Luxemburgban az export nagy részét külföldi tulajdonú vállalatok adták, hasonlóan Magyarországhoz. Eltérő volt a helyzet azonban Ausztriában és Észtországban, ahol a hazai és a külföldi tulajdonú vállalkozások kiegyenlítettebb arányt képviseltek, míg Dániában a hazai tulajdonú vállalatok domináltak. Az import tekintetében Csehország, Lengyelország és Luxemburg esetén alacsonyabb volt a hazai tulajdonú vállalatok aránya, míg a másik három országban a külföldi tulajdonú vállalatok aránya alacsonyabb.
- Elsősorban a szállítási és raktározási nemzetgazdasági ághoz sorolt vállalatok bonyolítottak szolgáltatásexportot, amelyeket a feldolgozóipar vállalatai követtek. (Ez az eredmény is megegyezik a magyar adatokon számított eredményekkel.)

Az európai uniós tagországok szolgáltatás-külkereskedelmének vállalati jellemzői alapján tehát eltéréseket és hasonlóságokat is találhatunk.

Az irodalomban több tanulmány foglalkozott azzal is, hogy a partnerországok, a kereskedett szolgáltatásfajták száma vagy az egy partnerországra és az egy szolgáltatásra jutó érték határozza-e meg egy vállalat exportjának vagy importjának nagyságát. *Kelle–Kleiner* [2010] német, *Breinlich–Criscuolo* [2011] angol adatokon végzett számításai egybevágóak. Szerintük ugyanis e tekintetben a szolgáltatásfajtánkénti és a partnerországonkénti tranzakció átlagos értéke a leginkább befolyásoló tényező. (Ez szintén megegyezik a mi megállapításunkkal.)

Regressziót becsült *Ariu* [2012] is, de ő tranzakciónként megbontotta a teljes forgalmat. (Ilyen részletezettségű adat Magyarországra vonatkozóan nem állt rendelkezésünkre.) A bevezetőben ismertetett egyenletet *Frederico–Tosti* [2012] fordított irányban becsülték, egyenleteikben ugyanis a teljes forgalom volt a magyarázó és az egyes tényezők (partnerországok száma) az eredményváltozók, de így is ugyanarra a következtetésre jutottak, mint *Kelle–Kleiner* [2010] és *Breinlich–Criscuolo* [2011].

4. Összefoglalás

Dolgozatunkban a szolgáltatásokkal kereskedő vállalatok jellemzőit vizsgáltuk: milyen ágazathoz sorolhatók, hány alkalmazottat foglalkoztatnak, külföldi vagy magyar a tulajdonosuk, hány országgal állnak kapcsolatban, csak exportálnak/importálnak, vagy mindkét irányba kereskednek-e.

Az elemzéshez 2013. évi magyar adatokat használtunk fel. A tanulmányban a kereskedett értéket bontottuk fel, és nem foglalkoztunk a vállalatok pontos számával, hiszen a kereskedelem rész vevő cégek száma nem ismert részben a mintavételes adatgyűjtés, részben pedig a speciális, egy-egy vállalathoz nem köthető szolgáltatások (például turizmus) miatt.

Legfontosabb eredményeink a következőkben foglalhatók össze:

- A szolgáltatás-külkereskedelemben nemcsak a szolgáltató szektor vesz részt, hanem jelentős a termelő ágazatok súlya is: az importnak mintegy harmada, az exportnak pedig csaknem ötöde hozzájuk köthető.
- Az exportban és az importban egyaránt a legalább 250 főt foglalkoztató vállalatok súlya a legnagyobb, ők bonyolítják az ismert forgalom mintegy felét.
- A szolgáltatások külkereskedelmében a külföldi tulajdonú cégek szerepe sokkal meghatározóbb, mint a hazai tulajdonúaké.
- A forgalom legnagyobb része olyan vállalatokhoz köthető, amelyek egyaránt exportálnak és importálnak is, illetve amelyek az adott forgalmi irányban legalább húsz országgal állnak kapcsolatban. Az export tekintetében jelentős a mindössze egyetlen ország számára szolgáltatást nyújtó cégek szerepe is.
- Egy vállalat szolgáltatásexportjának vagy -importjának értékét elsősorban a szolgáltatásfajták egy országgal bonyolított forgalmának értéke határozza meg.

E megállapítások ellenére a szolgáltatás-külkereskedelemben nem kizárólag sok foglalkoztatottal működő, külföldi tulajdonú vállalatok vesznek részt. Nem elhanyagolható a kisebb vállalatok szerepe sem. Mindez azt jelenti, hogy ugyan vannak a „forgalmat jellemző” vállalatok, de a „reprezentatív vállalatok léte” feltételezés nem állja meg a helyét.

A jövőben érdemes lehet összevetni magyar adatokon is a termékekkel és a szolgáltatásokkal kereskedő cégek jellemzőit, valamint megvizsgálni a vállalatok külkereskedelemben való részvételének meghatározó tényezőit.

Függelék

F1. táblázat

A szolgáltatások exportja nemzetgazdasági ágak szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Nemzetgazdasági ág									
	A-F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen
Bérmunka-szolgáltatási díj	335 545	335 195	16 447			0	26	1 141	1 283	25 315
Javítási és karbantartási szolgáltatás	108 280	106 176	2 590			0	382	157	6 280	0
Szállítási szolgáltatás	34 555	22 832	19 712	1 173 570	30	3	1 816	1 565	9 220	0
Turizmus	0	0	447 122	21 028	0	0	0	5 232	627 316	99 679
Üzleti szolgáltatás	453 021	338 761	206 822	20 553	740 587	70 686	383 806	197 555	40 838	0
Ebből:										
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	7 074	7 072	27 764		273 973		12 098	144 824	15 272	0
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	51 631	51 625	29 733	74	299 100	3 428	18 151	10 462	101	0
Egyéb üzleti szolgáltatás	317 220	266 782	135 789	19 683	106 667	9 405	349 995	40 106	9 827	0
Kormányzati szolgáltatás	0	0	0	0	0	0	0	0	10 573	17 605
Összesen	931 401	802 963	692 693	1 215 560	740 727	70 689	386 030	205 651	695 510	142 599
										5 080 660

Megjegyzés. A szürkével jelölt cellák tartalma adatvédelmi okokból nem közölhető, mivel esetükben nem volt legalább három adatszolgáltató (elsődlegesen védett cellák), vagy mert épp az elsődlegesen védett cellák felfedése elleni védelmet szolgáltatják. Itt és a továbbiakban az összesen értékek kerekítés miatt térnek el a sorok/oszlopok összegétől.

F2. táblázat

A szolgáltatások importja nemzetgazdasági ágak szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Nemzetgazdasági ág											
	A-F	Ebből: C	G	H	I	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
Bérmunka-szolgáltatási díj	38 042	38 013	1 121	1 107		13	0	8	3	72	0	40 366
Javítási és karbantartási szolgáltatás	33 384	31 622	9 444	47 598		119	191	265	280	1 138	0	92 418
Szállítási szolgáltatás	168 293	155 984	32 731	512 157		1 590	93	1 847	48 403	8 769	0	773 882
Turizmus	0	0	0	0		0	0	0	0	0	426 775	426 775
Üzleti szolgáltatás	1 237 424	1 152 793	254 028	55 208		432 466	115 712	107 979	115 767	68 450	6 891	2 393 926
Ebből:												
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	186 654	185 296	53 559	678		128 940	704	10 435	14 359	8 548	0	403 877
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	69 429	56 239	32 181	6 458		157 842	34 090	12 681	16 258	4 485	0	333 425
Egyéb üzleti szolgáltatás	925 214	879 665	162 145	46 361		89 208	23 036	82 084	84 228	21 973	0	1 434 250
Kormányzati szolgáltatás	0	0	0	0		0	0	0	0	12 183	16 446	28 629
Összesen	1 477 144	1 378 411	297 324	616 068		434 188	115 996	110 099	164 453	90 613	450 112	3 755 997

F3. táblázat

A szolgáltatások exportja nemzetgazdasági ágak és a vállalatok alkalmazotti létszáma szerint, 2013
(millió forint)

Alkalmazotti létszám	Nemzetgazdasági ág										
	A-F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
0-9	26 143	10 832	29 008	60 333	212 041	6 629	39 650	67 217	9 172	0	450 192
10-49	65 209	40 577	51 241	154 738	159 775	2 765	90 663	104 940	16 949	0	646 280
50-249	155 880	121 832	72 286	301 633	119 138	12 791	124 819	14 887	23 563	0	824 998
250 vagy több	664 638	629 723	90 921	677 306	218 625	30 361	129 820	12 039	7 915	0	1 831 625
Ismeretlen	19 532	0	449 237	21 348	31 148	18 143	1 078	6 568	637 912	142 599	1 327 565
Összesen	931 401	802 963	692 693	1 215 360	740 727	70 689	386 030	205 651	695 510	142 599	5 080 660

F4. táblázat

A szolgáltatások importja nemzetgazdasági ágak és a vállalatok alkalmazotti létszáma szerint, 2013
(millió forint)

Alkalmazotti létszám	Nemzetgazdasági ág										
	A–F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
0–9	25 406	8 618	40 903	55 122	157 158	1 671	26 152	34 838	9 789	0	351 039
10–49	28 511	16 175	61 761	130 372	103 156	4 127	32 051	87 629	26 291	0	473 898
50–249	135 278	114 684	87 582	174 288	55 815	15 341	32 260	5 023	21 307	0	526 893
250 vagy több	1 272 194	1 238 935	107 032	243 491	114 223	94 856	19 398	5 197	19 764	0	1 876 155
Ismeretlen	15 754	0	46	12 795	3 837	0	239	31 766	13 462	450 112	528 013
Összesen	1 477 144	1 378 411	297 324	616 068	434 188	115 996	110 099	164 453	90 613	450 112	3 755 997

F5. táblázat

A szolgáltatások exportja szolgáltatáscsoportok és a vállalatok alkalmazotti létszáma szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Alkalmazotti létszám					
	0–9 fő	10–49 fő	50–249 fő	250 vagy több fő	Ismeretlen	Összesen
Bérmunka-szolgáltatási díj	4 051	25 498	80 760	242 040	27 419	379 768
Javítási és karbantartási szolgáltatás	4 545	8 916	17 980	86 557	0	117 998
Szállítási szolgáltatás	66 611	164 948	322 458	686 453	0	1 240 470
Turizmus	0	0	0	0	1 200 377	1 200 377
Üzleti szolgáltatás	374 986	446 917	403 800	816 576	71 590	2 113 868
Ebből:						
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	221 485	210 769	22 050	27 217	22	481 543
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	42 328	47 683	93 539	229 130	0	412 680
Egyéb üzleti szolgáltatás	81 664	155 730	240 802	507 193	3 302	988 692
Kormányzati szolgáltatás	0	0	0	0	28 178	28 178
Összesen	450 192	646 280	824 998	1 831 625	1 327 565	5 080 660

F6. táblázat

A szolgáltatások importja szolgáltatáscsoportok és a vállalatok alkalmazotti létszáma szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Alkalmazotti létszám					
	0–9 fő	10–49 fő	50–249 fő	250 vagy több fő	Ismeretlen	Összesen
Bérmunka-szolgáltatási díj	461	1 328	13 022	25 555	0	40 366
Javítási és karbantartási szolgáltatás	1 934	9 565	8 235	72 530	154	92 418
Szállítási szolgáltatás	83 009	152 157	183 584	310 571	44 561	773 882
Turizmus	0	0	0	0	426 775	426 775
Üzleti szolgáltatás	265 635	310 848	322 051	1 467 499	27 893	2 393 926
Ebből:						
Szellemi tulajdon használatáért fizetett díj	84 350	82 913	31 950	203 897	768	403 877
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	45 219	44 183	56 285	187 656	81	333 425
Egyéb üzleti szolgáltatás	106 885	150 563	195 351	980 695	757	1 434 250
Kormányzati szolgáltatás	0	0	0	0	28 629	28 629
Összesen	351 039	473 898	526 893	1 876 155	528 013	3 755 997

F7. táblázat

A szolgáltatások külkereskedelme nemzetgazdasági ágak és a vállalatok tulajdonosi szerkezete szerint, 2013
(millió forint)

A vállalatok tulajdonosi szerkezete	Nemzetgazdasági ág										
	A–F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
	Export										
Hazai	257 598	192 847	26 348	369 818	49 381	9 634	81 924	33 252	25 539	0	853 494
Külföldi	651 514	607 368	218 564	815 468	657 522	42 527	302 236	167 033	33 426	0	2 888 290
Ismeretlen	22 289	2 748	447 781	30 074	33 824	18 527	1 870	5 365	636 546	142 599	1 338 876
Összesen	931 401	802 963	692 693	1 215 360	740 727	70 689	386 030	205 651	695 510	142 599	5 080 660
	Import										
Hazai	462 255	424 652	17 547	105 832	22 265	10 356	32 853	6 003	39 711	0	696 823
Külföldi	997 684	952 458	279 719	490 234	402 891	104 489	76 868	140 349	24 805	0	2 517 040
Ismeretlen	17 204	1 302	58	20 002	9 032	1 150	378	18 101	26 097	450 112	542 134
Összesen	1 477 144	1 378 411	297 324	616 068	434 188	115 996	110 099	164 453	90 613	450 112	3 755 997

F8. táblázat
A szolgáltatások külkereskedelme szolgáltatáscsoportok és a vállalatok tulajdonosi szerkezete szerint, 2013
 (millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Vállalatok tulajdonosi szerkezete							
	Export				Import			
	Hazai	Külföldi	Ismeretlen	Összesen	Hazai	Külföldi	Ismeretlen	Összesen
Bérmunka-szolgáltatási díj	75 031	276 636	28 100	379 768	5 327	33 836	1 203	40 366
Javítási és karbantartási szolgáltatás	44 805	73 193	0	117 998	16 059	76 080	279	92 418
Szállítási szolgáltatás	399 780	831 875	8 816	1 240 470	174 661	559 700	39 521	773 882
Turizmus	0	0	1 200 377	1 200 377	0	0	426 775	426 775
Üzleti szolgáltatás	323 305	1 706 586	83 977	2 113 868	488 593	1 847 424	57 909	2 393 926
Ebből:								
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	31 514	449 751	279	481 543	48 487	349 983	5 406	403 876
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	27 851	384 584	246	412 680	41 039	288 625	3 761	333 425
Egyéb üzleti szolgáltatás	197 308	786 410	4 974	988 692	355 438	1 072 260	6 552	1 434 250
Kormányzati szolgáltatás	10 573	0	17 605	28 178	12 183	0	16 446	28 629
Összesen	853 494	2 888 290	1 338 876	5 080 660	696 823	2 517 040	542 134	3 755 997

F9. táblázat

A szolgáltatások külkereskedelme nemzetgazdasági ágak és a kereskedés típusa szerint, 2013
(millió forint)

A kereskedés típusa	Nemzetgazdasági ág										
	A–F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
	Export										
Csak exportáló	148 710	122 716	12 575	29 806	14 786	5 371	16 994	14 596	4 312	25 315	272 465
Kétirányú	782 691	680 247	232 996	1 164 526	725 941	47 175	369 036	185 822	53 309	0	3 561 497
Ismeretlen	0	0	447 122	21 028	0	18 143	0	5 232	637 889	117 284	1 246 698
Összesen	931 401	802 963	692 693	1 215 360	740 727	70 689	386 030	205 651	695 510	142 599	5 080 660
	Import										
Csak importáló	186 799	165 007	74 661	65 921	9 599	4 834	6 879	16 018	34 003	0	398 713
Kétirányú	1 290 344	1 213 404	222 663	550 147	424 590	111 162	103 220	148 435	44 427	0	2 894 988
Ismeretlen	0	0	0	0	0	6 891	0	0	12 183	443 221	462 295
Összesen	1 477 144	1 378 411	297 324	616 068	434 188	122 887	110 099	164 453	90 613	443 221	3 755 997

F10. táblázat
A szolgáltatások külkereskedelme szolgáltatáscsoportok és a kereskedés típusa szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	A kereskedés típusa							
	Export				Import			
	Csak exportáló	Kétrányú	Ismeretlen	Összesen	Csak importáló	Kétrányú	Ismeretlen	Összesen
Bérmunka-szolgáltatási díj	132 786	246 982	0	379 768	8 486	31 880	0	40 366
Javítási és karbantartási szolgáltatás	15 601	102 397	0	117 998	6 552	85 866	0	92 418
Szállítási szolgáltatás	34 482	1 205 988	0	1 240 470	110 484	663 398	0	773 882
Turizmus	0	0	1 200 377	1 200 377	0	0	426 775	426 775
Üzleti szolgáltatás	89 595	2 006 130	18 143	2 113 868	273 191	2 113 843	06 891	2 393 926
Ebből:								
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	4 772	476 771	0	481 543	63 374	340 503	0	403 877
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	8 601	404 080	0	412 680	30 563	302 862	0	333 425
Egyéb üzleti szolgáltatás	46 649	942 043	0	988 692	148 618	1 285 632	0	1 434 250
Kormányzati szolgáltatás	0	0	28 178	28 178	0	0	28 629	28 629
Összesen	272 465	3 561 497	1 246 698	5 080 660	398 713	2 894 988	462 295	3 755 997

F11. táblázat
A szolgáltatások exportja nemzetgazdasági ágak és a partnerországok száma szerint, 2013
(millió forint)

Partnerországok száma	Nemzetgazdasági ág										
	A–F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
1	311 927	267 453	43 166	62 382	78 346	1 871	65 586	71 365	5 694	25 315	665 652
2	23 542	18 169	18 109	29 133	60 085	735	34 992	12 039	813	0	179 448
3–5	159 661	126 469	49 611	53 502	170 385	9 325	71 327	6 751	5 799	0	526 361
6–9	60 170	32 218	31 568	64 335	67 520	1 910	68 794	5 086	13 234	0	312 617
10–14	61 422	47 703	22 876	114 429	62 560	2 244	21 590	101 565	8 757	0	395 443
15–19	63 528	62 961	3 193	116 004	60 075	8 526	16 573	557	16 481	0	284 937
20 vagy több	251 151	247 991	77 049	754 547	241 756	27 933	107 169	3 054	6 843	0	1 469 502
Ismeretlen	0	0	447 122	21 028	0	18 143	0	5 232	637 889	117 284	1 246 698
Összesen	931 401	802 963	692 693	1 215 360	740 727	70 689	386 030	205 651	695 510	142 599	5 080 660

F12 táblázat
A szolgáltatások importja nemzetgazdasági ágak és a partnerországok száma szerint, 2013
(millió forint)

Partnerországok száma	Nemzetgazdasági ág										
	A–F	Ebből: C	G	H	J	K	M	N	Egyéb	Ismeretlen	Összesen
1	42 361	28 337	24 495	87 659	73 984	588	7 639	62 860	10 963	0	310 548
2	40 347	23 484	8 907	4 568	9 565	1 541	15 970	3 448	6 166	0	90 512
3–5	110 924	99 634	52 621	39 942	28 397	6 678	15 001	7 986	16 970	0	278 521
6–9	125 603	98 845	61 944	34 465	80 906	8 131	20 480	7 699	8 592	0	347 819
10–14	251 710	235 825	68 254	35 652	36 483	6 990	16 358	81 523	12 341	0	509 311
15–19	185 519	176 917	25 509	59 235	56 414	23 118	10 926	0	4 512	0	365 234
20 vagy több	720 680	715 370	55 593	354 547	148 440	68 950	23 725	936	18 886	0	1 391 756
Ismeretlen	0	0	0	0	0	6 891	0	0	12 183	443 221	462 295
Összesen	1 477 144	1 378 411	297 324	616 068	434 188	122 887	110 099	164 453	90 613	443 221	3 755 997

F13. táblázat
A szolgáltatások exportja szolgáltatáscsoportok és a partnerországok száma szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Partnerországok száma										Ismeretlen	Összesen
	1	2	3-5	6-9	10-14	15-19	20 vagy több					
Bérmunka-szolgáltatási díj	227 308	6 274	91 013	17 061	1 524	5 616	30 972		0	379 768		
Javítási és karbantartási szolgáltatás	6 394	967	10 238	4 407	17 602	2 883	75 508		0			
Szállítási szolgáltatás	66 135	33 565	65 837	78 708	122 970	120 493	752 763		0	1 240 470		
Turizmus	0	0	0	0	0	0	0		1 200 377	1 200 377		
Üzleti szolgáltatás	365 815	138 642	359 274	212 441	253 348	155 946	610 260		18 143	2 113 868		
Ebből:												
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	55 437	5 271	117 114	44 954	99 834	14 605	144 328		0	481 543		
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	73 406	20 955	51 586	28 913	47 170	61 853	128 798		0	412 680		
Egyéb üzleti szolgáltatás	190 441	74 586	154 982	103 971	97 231	69 0603	298 421		0	988 692		
Kormányzati szolgáltatás	0	0	0	0	0	0	0		28 178	28 178		
Összesen	665 652	179 448	526 361	312 617	395 443	284 937	1 469 502		1 246 698	5 080 660		

F14. táblázat
A szolgáltatások importja szolgáltatáscsoportok és a partnerországok száma szerint, 2013
(millió forint)

Szolgáltatáscsoport	Partnerországok száma								Ismeretlen	Összesen
	1	2	3–5	6–9	10–14	15–19	20 vagy több			
Bérmunka-szolgáltatási díj	3 013	5 123	3 492	3 713	5 773	6 693	12 559	0	40 366	
Javítási és karbantartási szolgáltatás	5 781	1 857	5 175	3 990	12 660	3 275	59 680	0	92 418	
Szállítási szolgáltatás	145 099	8 704	56 731	49 652	52 381	96 080	365 236	0	773 882	
Turizmus	0	0	0	0	0	0	0	426 775	426 775	
Üzleti szolgáltatás	156 655	74 829	213 122	290 463	438 497	259 187	954 281	6 891	2 393 926	
Ebből:										
Szellemi tulajdon használatáért kapott díj	61 980	13 910	19 613	34 433	53 733	32 951	187 258	0	403 877	
Távközlési, számítástechnikai és információs szolgáltatás	20 771	14 704	36 481	49 064	47 093	56 381	108 931	0	333 425	
Egyéb üzleti szolgáltatás	56 790	38 802	134 169	166 667	316 098	132 825	588 899	0	1 434 250	
Kormányzati szolgáltatás	0	0	0	0	0	0	0	28 629	28 629	
Összesen	310 548	90 512	278 521	347 819	509 311	365 234	1 391 756	462 295	3 755 997	

F15. táblázat

A vállalati export-/importforgalomra felírt regressziók eredményei

Megnevezés	Első	Második	Harmadik	Első	Második	Harmadik
	regressziós egyenlet együtthatója					
	Import			Export		
Konstans	10,320	9,320	3,140	11,800	11,130	3,550
Szolgáltatásfajta	1,190			0,503		
Partnerországok száma		1,330			0,650	
Átlagos érték			0,930			0,810
R^2	0,181	0,304	0,574	0,014	0,110	0,653

Megjegyzés. $p = 0,0000$.

Irodalom

- ARIU, A. – MION, G. [2010]: *Trade in Services: IT and Task Content*. Working Paper No. 200. National Bank of Belgium. Brussels.
- ARIU, A. [2012]: *Services versus Goods Trade: Are They the Same?* Working Paper No. 237. National Bank of Belgium. Brussels.
- BREINLICH, H. – CRISCUOLO, C. [2011]: International trade in services: A portrait of importers and exporters. *Journal of International Economics*. Vol. 84. No. 2. pp. 188–206. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jinteco.2011.03.006>
- EUROSTAT [2014]: *Services Trade by Enterprise Characteristics – STEC*. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Services_trade_by_enterprise_characteristics_-_STEC
- FREDERICO, S. – TOSTI, E. [2012]: *Exporters and Importers of Services: Firm Level Evidence from Italy*. Working Paper No. 877. Banca d'Italia. Rome.
- GAULIER, G. – MILET, E. – MIRZA, D. [2011]: Les firms francaises dans le commerce de services. *Economie et Statistique*. No. 435–436. pp. 125–147.
- GRUBLJESIC, T. – DAMIJAN, J. [2011]: Differences in export behavior of services and manufacturing firms in Slovenia. *Economic and Business Review*. Vol. 13. No. 1–2. pp. 77–105.
- HALLER, S. A. – DAMIJAN, J. – KAITILA, V. – KOSTEVC, C. – MALIRANTA, M. – MILET, E. – MIRZA, D. – ROJEC, M. [2012]: *A Portrait of Trading Firms in the Services Sectors: Comparable Evidence from Four EU Countries*. ETLA Discussion Paper No. 1283. The Research Institute of the Finnish Economy. Helsinki. <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp1283.pdf>
- KELLE, M. – KLEINER, J. [2010]: German firms in service trade. *Applied Economics Quarterly*. Vol. 56. No. 1. pp. 51–71.
- MINONDO, C. [2014]: The relationship between export status and productivity in services: A firm-level analysis for Spain. *Bulletin of Economics Research*. Vol. 66. Issue S1. pp. 138–146. <http://dx.doi.org/10.1111/boer.12029>

- REGŐS G. [2015]: Hogyan juthatunk a (BPM)5-ről a (BPM)6-ra – módszertani váltás a szolgáltatás-külkereskedelmi statisztikában. *Statisztikai Szemle*. 93. évf. 3. sz. 225–242. old.
- TEMOURI, Y. – VOGEL, A. – WAGNER, J. [2013]: Self-selection into export markets by business service firms – Evidence from France, Germany, and the United Kingdom. *Structural Change and Economic Dynamics*. Vol. 25. June. pp. 146–158.
- UN (UNITED NATIONS) [2012]: *Manual on Statistics of International Trade in Services 2010*. United Nations Publication. New York.
- VOGEL, A. – WAGNER, J. [2010]: Exports and profitability – First evidence for German business services enterprises. *Applied Economics Quarterly*. Vol. 56. No. 1. pp. 7–30.

Summary

The paper analyses various features of Hungarian enterprises involved in international trade in services. The value of 2013 international trade in services is distributed by different features. Its biggest part is due to foreign-controlled enterprises with more than 250 employees, involved in trade (in both export and import) with more than 20 countries. Not only the services sector trades but also those of industrial sectors are important.